

УДК 811.161.2
3-69

Серія «Посібник для вчителя»
Започаткована 2020 року

Змішане навчання. Українська мова. 5—9 класи
3-69 [Текст] / авт.-упоряд. О. Г. Куцінко. — Х. : Вид. група
«Основа», 2021. — 128 с. : табл., схеми. — (Серія «По-
сібник для вчителя»).

ISBN 978-617-00-3966-8.

Пропонований посібник — це реальна допомога вчителям за онлайн- та офлайн-навчання. У книзі зібрано теоретичний і практичний матеріал за повний курс базової шкільної освіти, поданий основними блоками відповідно до чинної Програми з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженою Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. До кожного блоку запропоновано онлайн-тести для перевірки вивченого матеріалу за QR-кодом та теоретичний матеріал, який учитель може скопіювати та надіслати учням або завантажити на навчальну платформу, що використовується закладом освіти під час дистанційного навчання.

Видання стане в пригоді вчителям, учням закладів загальної середньої освіти, студентам і всім, хто вдосконалює свої знання з української мови.

УДК 811.161.2

За посиланням <http://osnova.com.ua/zmishane-navchannya-z-ukrainskoi-movi-ta-literaturi-dlya-5-9-klasiv> містяться онлайн-тести та теоретичний матеріал до видання.

Навчальне видання

Серія «Посібник для вчителя»

Автор-упорядник КУЦІНКО Ольга Германівна

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ. УКРАЇНСЬКА МОВА. 5—9 КЛАСИ

Головний редактор *М. В. Коновалова*

Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*

Технічний редактор *Є. С. Островський*

Підп. до друку 22.01.2021. Формат 84×108/16. Папір газет.
Гарнітура Калібрі. Друк офсет. Ум. друк. арк. 13,44. Зам. № 21-02.

ТОВ «Видавнича група «Основа»».

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6058 від 01.03.2018.

Україна, 61001 Харків, вул. Плеханівська, 66.

Тел. (057) 731-96-34. E-mail: office1@osnova.com.ua

Телефон для замовлення: 0-800-505-212

(безкоштовно з мобільних та стаціонарних телефонів України)

Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК».

Харків, пров. Сімферопольський, 6. Тел. (057) 703-12-21.

www.triada-pack.com, e-mail: sale@triada.kharkov.ua

ISO 9001:2015 № UA228351, FAMO TRIADA LLC (065445)

ISBN 978-617-00-3966-8

© Куцінко О. Г., упорядкування, 2020

© ТОВ «Видавнича група «Основа»», 2021

ЗМІСТ

Передмова	5
5-й клас	6
Лексикологія	6
Лексичне значення слова	6
Групи слів за значенням	6
Будова слова	7
Орфографія	8
Фонетика. Графіка. Орфоепія. Орфографія	9
Звуки мови й звуки мовлення	9
Позначення звуків мовлення на письмі	10
Склад. Наголос	11
Вимова наголошених і ненаголошених голосних	12
Вимова приголосних звуків	13
Основні правила переносу	16
Правила вживання апострофа	17
Відомості із синтаксису й пунктуації	18
Словосполучення та просте речення	18
Другорядні члени речення	19
Речення з однорідними членами	20
Звертання	22
Вставні слова та сполучення слів	22
Складні речення	23
Пряма мова. Діалог	24
Повторення й узагальнення вивченого в кінці року	25
6-й клас	27
Вступ. Повторення, узагальнення та поглиблення вивченого	27
Лексикологія	27
Групи слів за походженням	27
Написання слів іншомовного походження	29
Активна й пасивна лексика	30
Фразеологія	32
Словотвір. Орфографія	35
Основні способи словотворення	36
Морфологія. Орфографія	40
Іменник	40
Правопис іменників	48
Не з іменниками	48
Правопис суфіксів іменників	48

Прикметник	50
Правопис прикметників	52
<i>Не</i> з прикметниками	52
Подвоєння букв <i>-nn-</i> у суфіксах прикметників	52
Числівник	55
Відмінювання числівників	56
Займенник	59
Написання займенників	60
7-й клас	61
Літературна норма української мови	61
Повторення та узагальнення вивченого	61
Морфологія. Орфографія	63
Дієслово	63
Дієприкметник	70
Дієприслівник	73
Прислівник	75
Прийменник	78
Сполучник	80
Частка	82
Вигук	85
8-й клас	88
Пунктуація	88
Словосполучення й речення	88
Просте речення	92
Односкладне речення	99
Просте ускладнене речення	101
Речення зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями)	105
Речення з відокремленими членами	108
9-й клас	113
Синтаксис. Пунктуація	113
Пряма й непряма мова	113
Складне речення	116
Складносурядне речення	116
Складнопірядне речення	118
Безсполучникове складне речення	122
Складне речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку	124
Текст як одиниця мовлення й продукт мовленнєвої діяльності	125
Основні ознаки тексту	125
Види міжфразового зв'язку в тексті	127

ПЕРЕДМОВА

Із-поміж нагальних потреб, що характеризують усі сфери розвитку сучасного суспільства, важливе місце посідають вимоги щодо об'єктивних змін в освітянській галузі.

Сьогодні педагоги змушені розв'язувати проблеми з організацією якісного навчання за доволі складних умов, коли учням доводиться переходити на очно-заочну форму навчання.

Тож вам бракує часу для викладення значного обсягу навчального матеріалу? Знову перейшли на дистанційну форму навчання? Потрібно організувати безперервний навчальний процес попри карантин? Ми допоможемо вам розв'язати цю проблему!

Наш посібник — це поєднання онлайн- та офлайн-навчання в один ланцюжок, що творить «навчальний досвід» учня та самодостатній логічний курс з української мови. У виданні подано навчальний матеріал основними блоками відповідно до чинної Програми. До кожного блоку запропоновано онлайн-тести для перевірки вивченого матеріалу.

Важливо, що теоретичний матеріал і завдання посібника можна використовувати як під час офлайн-навчання у класі, так і за дистанційного навчання. Навчальний матеріал подано блоками: стисло, структуровано. До кожного блоку запропоновано вправи, які допоможуть систематизувати та закріпити набуті знання.

Використовуючи запропонований посібник, учитель матиме змогу роздрукувати навчальні матеріали та застосувати їх як картки із завданнями для організації індивідуальної, групової роботи або роботи в парах тощо.

За QR-кодом подано тестові завдання, а також теоретичний матеріал, який учитель може скопіювати та надіслати учням або завантажити на навчальну платформу, що використовується закладом освіти під час дистанційного навчання. Доступне викладення матеріалу дає змогу учням за потреби самостійно опанувувати навчальну тему. Тестові завдання, що вирізняються розмаїттям форм, допоможуть школярам перевірити рівень своїх досягнень із вивченої теми.

Посібник призначений як для п'ятикласників, які починають вивчати мову як філологічну дисципліну, так і для учнів наступних класів, що матимуть змогу повторити матеріал, вивчений у попередніх класах.

У посібнику зібрано і систематизовано теоретичний матеріал за повний курс базової шкільної освіти. Після теоретичного матеріалу з кожної теми запропоновано вправи для практичного виконання, які є певним методом перевірки набутих учнями письмових умінь і навичок і повторення раніше вивченого.

Складовою практичної частини посібника є тексти, пов'язані з відродженням духовності українського народу, з історією України. Також розміщено уривки з творів вітчизняних класиків.

Посібник укладено за чинною програмою з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженою Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. Ця програма відображає засадничі ідеї Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392), ідеї концепції «Нова українська школа» (2016 р.).

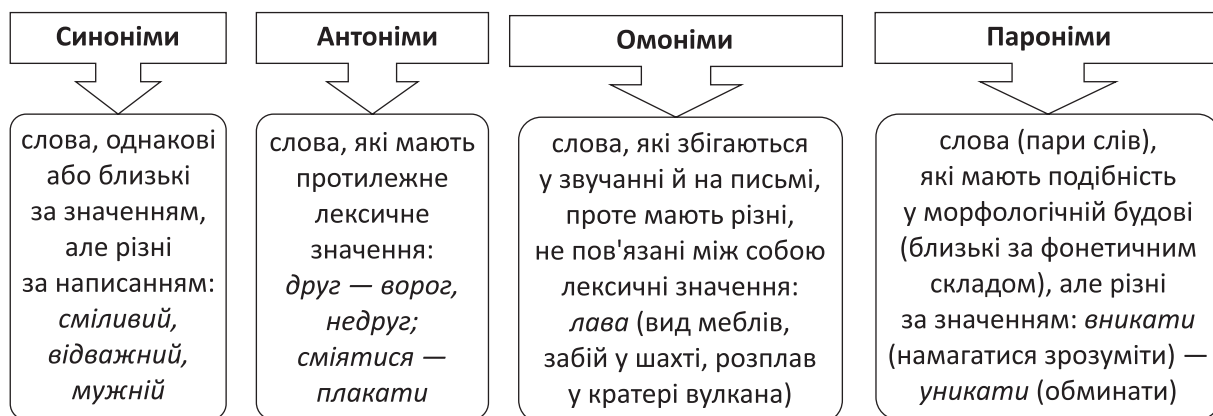
5-й КЛАС

ЛЕКСИКОЛОГІЯ

Лексичне значення слова

Групи слів за значенням

Вправи для виконання

1. До лівого стовпця випишіть словосполучення зі словами, ужитими в прямому значенні, до правого — у переносному.

Сміється сонце, сміються діти, золота обручка, золоті руки, дрімає ліс, дрімає дідусь, затужили жінки, затужила пісня, солодкі спогади, солодкий чай.

2. Серед поданих слів знайдіть багатозначні, складіть із ними речення.

Суфікс, береза, крило, батист, добрий, дзеркало, туман, коса, дихати, старий, Десна.

3. Доберіть синоніми й антоніми до слів *жвавий*, *старий*, *мовчати*; складіть із ними речення.

4. Доберіть або складіть речення з омонімами.

Мати (іменник) — мати (дієслово); світи (іменник) — світи (дієслово); діти (іменник) — діти (дієслово); мила (прикметник) — мила (дієслово).

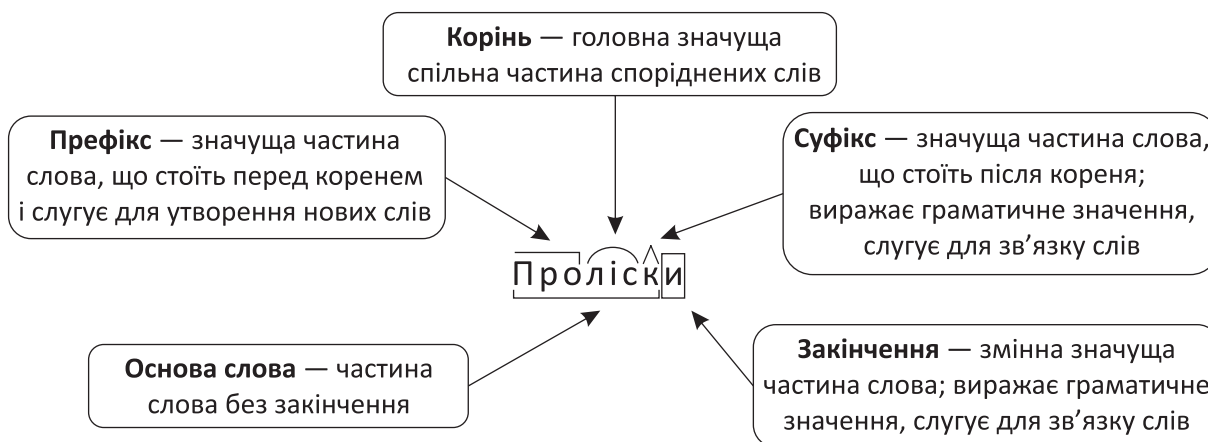
5. Запишіть речення, виправивши помилку.

Серце у мами велике й людське. На нього було спрямовано вирішальний погляд. На вустах тремтіла глузлива усмішка. На останній хвилині матчу забито рішучий гол. Він був дуже робочим чоловіком.

БУДОВА СЛОВА

Слова, що належать до самостійних частин мови, складаються зі значущих частин, які відіграють у слові певну роль (**морфем**): **кореня**, **префікса**, **суфікса**, **закінчення**.

□	└───┘	┌───┐	└──┘	┌──┘
Закінчення	Основа	Корінь	Префікс	Суфікс

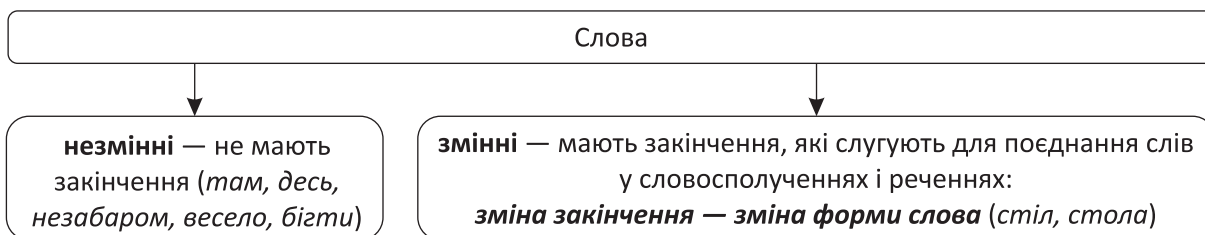
Спільнокореневі слова — мають спільний корінь, але різні лексичні значення.

Розрізняйте: *спільнокореневі слова:* весна, веснянка, весняний;

форми слова: дорога, в дорозі, дорогою, доріг, на дорогах.

НЕ мають закінчень

Невідмінювані іменники, прикметники	<i>соло, рагу, таксі, меню, міні, максі</i>
Неозначена форма дієслова	<i>ходити, робити, думати</i>
Службові частини мови	<i>мов, нібито, при, лише, невже</i>
Числівники	<i>мало, багато</i>
Вигуки	<i>ого! гайда! алло! спасибі!</i>
Прислівники	<i>узимку, посередині, можна, треба</i>

ОРФОГРАФІЯ

Написання префіксів *пре-, при-, прі-*

ПИШЕМО префікс:

пре-	найвищий ступінь ознаки; можна замінити словом дуже	<i>премудрий, прекрасний, прегарний, превеликий, предобре, препогано</i>
	у словах <i>преподобний, пресвятий, превелебний, премудрість, презирство, престол, преосвященство</i>	
при-	вказує на приєднання, наближення до чогось/когось	<i>приклеєний, прикордонний, прибігати, придорожній, Прикарпаття</i>
	вказує на неповноту дії чи ознаки	<i>присісти, припорошити, примружений, припечений, притрушений</i>
прі-	у словах <i>прізвище, прізвисько, прірва</i>	

Префікси **роз-, без-** завжди пишуть із буквою **з**: *розхитати, розпуск, розформувати, розписка, розквітати, безперечний, беззахисний, безчестя.*

Вправи для виконання

1. Уставте, де потрібно, м'який знак чи пропущену букву.

Молод.., їдал..ня, весіл..я, т..м..ний, рибал..чин, сопіл..ці, дон..ці, торф..яний, л..он, ручен..ка, пал..ці, Натал..ці, пис..мо, держал..це, сторін..ці, ал..батрос, бул..йон, порт..ера, іл..юзія, н..юанс, т..юбик.

2. Уставте пропущені голосні. Поясніть правопис поданих слів.

Ш..колад, дж..мпер, міш..ч..к, увеч..рі, пш..ничний, нар..чена, ущ..лина, щ..знути, ч..рниця, сторож..вий, приниж..ння, ч..сати, ч..хол, ч..рнетка, ч..біток, ч..рпак, поч..рк.

3. Перепишіть, розкриваючи дужки.

1. Ніжні мімози і ті ро(с, з)горнули листочки гарячі, мріють без мрії... (Л. Українка). 2. За сонцем хмаронька пливе, червоні кола ро(с, з)стеляє (Т. Шевченко). 3. Мені те кохання бе(с, з)крає ро(с, з)шарпало серце давно (Л. Українка). 4. На сонці ясени горять, (с, з)падають ягоди з шовковиць... (М. Рильський). 5. Царя на дзиглик посадили, а самі мовчки о(т, д)ступили від покуття аж до дверей (І. Котляревський). 6. Жовті бе(с, з)смертники в лісі ро(с, з)ливають медовий свій дух (М. Рильський). 7. Тяжкий біль бе(с, з)жальною лапою (с, з)чавлює парубоче серце (М. Стельмах). 8. Весна пр(и, е)йшла так якось несподівано (Л. Костенко).

4. Запишіть подані слова правильно.

Безхатч..нко, вел.., верш..чок, ромб..к, дзьоб..к, вар..во, мороз..во, щотижнев..к, оповз..нь, чарівнич..нько, подорожан..н, виноград..на, солдатч..на, сел..ще, хрещен..ця, дал..ч, щебетуш..чка, копі..чка, дал..на, чуд..сько, засідат..ль, підвищ..ння, повелит..ль, татар..н, майстр..ня, вузл..к, свіж..на, змі..ня.

5. Від наведених слів утворіть нові за допомогою суфіксів зі зменшувально-пестливим значенням.

Дід, мати, онук, сваха, дружка, красуня, долоня, канарейка, стрічка, горлиця, жартівниця, мавпа, коза, край, моріг, горщик, горло, літо, дрюк, трійка, гніздо, гудзик, сито, пиріг, серце, мрія, місяць, келих, чуб.

6. Утворіть від наведених слів слова з емоційно-негативним забарвленням.

Вовк, гарбуз, нога, парубок, свекруха, хлопець, чудо.

ФОНЕТИКА. ГРАФІКА. ОРФОЕПІЯ. ОРФОГРАФІЯ

Звуки мови й звуки мовлення

Фонетика — наука про звуки мови.

Графіка — наука, що вивчає систему мовних знаків для передавання звуків на письмі.

Орфоепія — сукупність норм української літературної вимови.

Орфографія — система загальноприйнятих правил, що визначають способи правильного написання слів.

Орфограма — правильне написання слів за однакової їх вимови з використанням правила/словника.

Звук мовлення — найменша неподільна одиниця, яку ми **вимовляємо і чуємо**.

Звук мови — узагальнення близьких за звучанням та утворенням звуків мовлення.

В українській мові 38 звуків, із-поміж них:

Голосні (6)	Приголосні (32)				
	дзвінки (20)	глухі (12)	тверді	м'які	напівпом'якшені
творюються ви- ключно за до- помогою голосу	творюються за допомогою голосу і шуму	творюються за допомогою лише шуму	більшість є парними		
[а]	[б], [в], [г], [г'],	[х], [к], [ш],	[д]	[д']	[б'], [п']
[е]	[д] — [д'],	[т] — [т'],	[т]	[т']	[в'], [ф']
[и]	[з] — [з'],	[с] — [с'],	[з]	[з']	[г'], [к']
[і]	[ж], [м], [й],	[ц] — [ц'],	[с]	[с]	[х'], [г']
[о]	[дз] — [дз'],	[ч], [п], [ф]	[дз]	[дз']	[ж'], [ш']
[у]	[л] — [л'],		[ц]	[ц']	[дж']
	[н] — [н'],		[л]	[л']	[ч']
	[р] — [р']		[н]	[н']	[м']
			[р]	[р']	
				[й] — <i>завжди!</i>	

Запам'ятайте! В українському алфавіті є дві подібні букви — г і ґ. Вони позначають на письмі різні звуки.

Звук [г] утворюється низько в гортані (*гарний, господар, гуляти, гуси, груша, гості*).

Звук [ґ] утворюється за допомогою задньої частини язика (*ґава, ґрунт, ґанок, ґазда, ґелґотити, ґречний*).

Приголосні звуки є **тверді** й **м'які**. У звуковому записі на м'якість приголосного звука вказує скісна риска ['] після букви: *синь* [син'], *сінь* [с'іл'], на пом'якшеність — вказує знак [']: *вік* [в'ік]. М'який знак у звуковому записі не вживають.

Деякі приголосні утворюють пари: [д] — [д'], [т] — [т'], [з] — [з'], [с] — [с'], [дз] — [дз'], [ц] — [ц'], [н] — [н'], [л] — [л'], [р] — [р'].

Не мають пар м'яких такі приголосні: губні [б],[п],[в],[м],[ф], шиплячі [ж],[ч],[ш],[дж]. Вони лише злегка пом'якшуються: [б'ік], [облич':я].

Приголосні [г], [г'], [к], [х] завжди тверді. Пом'якшуються вони лише перед голосним [і]: [г'ірко], [к'ім].

Позначення звуків мовлення на письмі

Український алфавіт (*абетка, азбука*) містить **33** букви:

Буква	А а	Б б	В в	Г г	Ґ ґ	Д д	Е е	Є є	Ж ж	З з	И и
Назва	а	бе	ве	ге	ґе	де	е	є	же	зе	и
Буква	І і	Ї ї	Й й	К к	Л л	М м	Н н	О о	П п	Р р	С с
Назва	і	ї	йот	ка	ел	ем	ен	о	пе	ер	ес
Буква	Т т	У у	Ф ф	Х х	Ц ц	Ч ч	Ш ш	Щ щ	Ь	Ю ю	Я я
Назва	те	у	еф	ха	це	че	ша	ща	знак м'якшення	йу	йа